

kirjaamo@minedu.fi
oppivelvollisuus@minedu.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Helsinki

VN/1985/2020
VN/1985/2020-OKM-1

Tehyn lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Johdanto

Tehy ry lausuu yhdessä Yhteistyöjäsenjärjestöjen kanssa hallituksen esitys luonnoksesta oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esitys liittyy hallitusohjelman kirjauksiin oppivelvollisuuden korottamisesta 18 ikävuoteen, ohjauksen vahvistamisesta, toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta sekä toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittämisestä. Ministeriö pyytää lausunnon antajia ilmaisemaan kantansa esitettyjen uudistusten sisältöön, laajuuteen ja voimaantulon ajankohtaan.

Tausta

Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista, joten esityksen tavoitteena on osaltaan tukea myös työllisyysasteen nostamista. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä muutettavaksi näihin uusiin annettaviin lakeihin liittyen perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia, opintotukilakia, koulumatkatukilakia, ylioppilastutkinnosta annettua lakia sekä eräitä muita lakeja.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa sekä varmistaa jokaiselle mahdollisuus toisen asteen tutkinnon suorittamiseen.

Sisältö

Esitys oppivelvollisuusajan pidentämisestä ja tavoite koulutus- ja osaamistason nostamisesta sekä mahdollisuudesta varmistaa toisen asteen tutkinto jokaiselle on kannatettavaa. Muutoksella tasataan myös oppimiseroja ja lisätään tasa-arvoa mm. sillä, että toinen aste tulee nyt maksuttomaksi, jolloin kaikilla nuorilla on mm. perheen taloudesta riippumatta mahdollisuus suorittaa tutkinto. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitajakoulutuksessa 18 vuoden ikä ei usein riitä koko tutkinnon suorittamiseen, siksi on tärkeää, että maksuttomuus kattaa koko tutkinnon suorittamisen. Nivelvaiheen koulutuskokonaisuuden osalta valmentavan koulutuksen järjestäjäverkoston on laajennuttava, jotta tarjonta on riittävää alueellisesti ja valtakunnallisesti. Tärkeää sosiaali- ja terveys- sekä varhaiskasvatuksen alojen hakijavalinnoissa on, että valmentavan väylän kautta toiselle asteelle siirtyvien soveltuvuus alalla varmistetaan. Valmentavan koulutuksen kesto olisi 1 vuosi. Tämä lausunto kohdistuu ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen.

On kannatettavaa, että oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. On merkittävää, että ohjaus- ja valvonta vastuu on henkilön asuinkunnalla.

Siten vahvistettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren saama ohjausta ja tukea erityisesti koulutukseen hakeutumisvaiheessa ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa. Huoltajan valvontavastuun laiminlyönnistä voidaan huoltajaa rangaista sakolla. Siksi valvontavastuun jatkumista uudessa oppivelvollisuudessa on syytä tiedottaa huoltajille selkeästi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä laajemmasta maksuttomuudesta toisen asteen koulutuksessa. Kokonaisuutena toisen asteen opintojen maksuttomuus (matkakulut, soveltuvuuskokeet, työvälaineet- ja työasut, tietokone ja oppimateriaalit) on erittäin hyvä asia. Kirjaus matkakustannuksista on vaikeaselkoinen ja sitä tulee selkiyttää. On hyvä, että perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 20 vuotta (oppimateriaalit, tietokone, työvälaineet, -asut ja -aineet, yli viiden kilometrin koulumatkat). On huomionarvioista, että ammatillisessa koulutuksessa lainaamosta lainattujen työvälaineiden ja työasujen puhdistus ja huolto eivät olisi kokonaan koulutuksen järjestäjän vastuulla. Opiskelijat voisivat pestä ja huoltaa itse ne käytössään olevat työvälaineet ja työasut, joista huolehditaan itse myös alan työpaikoilla. Työvälaineista ja työasuista huolehtiminen olisi näillä aloilla osa ammattitaitoa ja ammattiosaajaksi kasvamista.

Sosiaali- ja terveysalalla tulee ottaa huomioon hygieniavaatimukset, siksi työasuista huolehditaan aina työpaikalla. Sosiaali- ja terveysalalla on erityisen tärkeää, että maksuttomia ovat työasuja esimerkiksi turvavaatteet, työtakit, suojavaatteet ja työkengät, työturvallisuuskortti, ensiapukortit, ja hygieniapassi.

Lisäksi opiskelijaksi ottamisessa käytettävät pääsy- ja soveltuvuuskokeet ovat hakijalle maksuttomia. Ammattitutkintokoulutuksen osalta maksuttomuuden tulisi toteutua myös, silloin kun oppivelvollisen on mahdollista suorittaa ammattitutkinto.

On kannatettavaa, että opiskelijalla on oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana, jos hän ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu. Lisäksi syytä varmistaa riittävä opintojen ohjaus ja tuki, koska niidenkin henkilöiden osalta, jotka opiskeluoikeuden saavat, voi ohjauksen tarve kasvaa (vrt. keskeytysuhan alla olevat ja muut syrjäytyneet).

Laki opintotukilain muuttamisesta etäopintojen osalta ei ole yhdenvertainen, jos opintotukea ei myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettäviin opintoihin, vaikka valtaosa ammatillista opinnoista sisältääkin työpaikalla toteutettavaa opetusta. Kokonaan etäopetuksena toteutettavien opintojen jättäminen opintotuen ulkopuolelle ei ole perusteltua.

Laki nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta on kannatettava. Erityisesti sosiaali- ja terveysalalla korostuu tarve huomioida henkilön ikä. Erittäin tärkeää on, että työaika on sijoitettava siten, ettei se ole esteenä opetussuunnitelman tai muun koulutusta koskevan suunnitelman mukaisen koulutuksen suorittamiselle. Sosiaali- ja terveysalalla on haasteena opiskelijoiden varhainen työllistyminen keikkatyöhön, jolloin työnantajat tarjoavat työvuoroja koulupäivien ajalle. Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle hyvissä ajoin, milloin hänen läsnäolonsa opinnoissa on välttämätöntä. Työntekijällä on oikeus kieltäytyä työstä, joka olisi esteenä opintojen suorittamiselle. Siksi työnantaja tulee velvoittaa asettamaan keikkatyötä tekevän opiskelijan oppivelvollisuus etusijalle työvuorosuunnittelussa.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta on kannatettava, koska siinä huomioidaan, että henkilö voi olla alle 18-vuotias ja suorittanut oppivelvollisuuden.

Esityksessä todetaan, että keskeyttämiset kasaantuvat tyypillisesti opiskelijan ensimmäiseen puoleen vuoteen. On kannatettavaa, että opiskelijalla olisi oikeus suorittaa opintojaan maksuttomasti sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin hän täyttää 20 vuotta.

Työvoiman liikkuvuuden mahdollistamiseksi on tärkeää, että oppivelvollisuus päättyisi myös toisen asteen tutkintoa vastaavan ulkomaisen koulutuksen suorittamiseen. Jos henkilö olisi suorittanut jo ylioppilastutkintoa tai ammatillista tutkintoa vastaavan koulutuksen ulkomailla, hän ei olisi enää oppivelvollinen.

Esityksessä sanotaan, että oppivelvollisuuden suorittamisen keinoista ei oppivelvollisuuslaissa säädettäisi. Tätä kohtaa tulee selkiyttää ja sosiaali- ja terveysalan näkökulmasta nousee monia kysymyksiä siitä, miten osaamisen hankkimisen laatu varmistetaan aidosti. Edelleen todetaan, että opiskelijaksi otetun olisi mahdollista suorittaa tutkinnon osia tai koko tutkinto tutkintokoulutukseen osallistumatta, jos hän muutoin hankkii tai on hankkinut tutkinnon tai sen osan suorittamiseksi edellytettävää osaamista. Osaamisen varmistaminen on tärkeä ja keskeinen asia, että siihen ei voi jäädä tulkinnan varaa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti ammatillisen tutkinnon suorittaminen on osaamisen hankkimistavasta riippumatonta.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. On kuitenkin huomioitava koulutuksenjärjestäjän vastuu. Ei ole eettisesti kestävää valita opiskelijaksi henkilöä, joka ei erittäin suurella todennäköisyydellä kykene suorittamaan tutkintoa esimerkiksi merkittävien matemaattisten tuen tarpeiden vuoksi. Hakijalle ei voi antaa turhaa toivoa ja toisaalta on todennäköistä, että kyseisen henkilön työllistyminen alalle on vaikeaa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ssä säädetään opiskeluoikeuden peruuttamisesta niin sanotuissa SORA-tutkinnoissa, joissa koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. SORA-tutkintoja koskevaa lainsäädäntöä tulee edelleen kehittää niin, että se palvelee työelämää. SORA-lainsäädäntöä tulee kehittää niin, että siinä määrätään soveltuvuus- ja valintakokeet pakollisiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksessa. Nyt lainsäädäntö on koettu toimimattomaksi ja siksi sitä on hyödynnetty vähemmän kuin olisi ollut tarve.

Oppivelvollisuuslain mukaisen opiskelupaikan osoittamismenettelyn kautta koulutuksen järjestäjille voitaisiin osoittaa opiskelijoita, jotka eivät ole itse hakeutuneet kyseisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Osoitettavat opiskelijat tulevat tarvitsemaan keskimääräistä enemmän lähiopetusta, opintojen ohjausta ja muita tukitoimia opintojensa aikana. Sosiaali- ja terveysalalle ei pidä osoittaa yhtään nuorta ilman omaa motivaatiota ja soveltuvuutta alalle. Lisäksi soveltuvuus- ja pääsykokeissa tulee mitata hakijan vastuunottokykyä ja -halukkuutta.

Jos opiskelija joudutaan erottamaan kurinpidollisten seikkojen vuoksi oppilaitoksesta määräajaksi, on hyvä, että oppivelvollinen voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Opintojen keskeytymisen ehkäisemiseksi tämä on keskeinen kirjaus. On kannatettavaa, että opiskeluoikeus voidaan pidättää toistaiseksi, jos opiskelija ei suostu terveydentilan ja toimintakyvyn selvittämiseksi määrättyyn tarkastukseen tai toiminta nähtäväksi pyydettyä rikosrekisteriotetta. Sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksessa on erittäin perusteltua, että opiskeluoikeus voidaan näissä tilanteissa pidättää siihen asti, kunnes opiskelija suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittaa pyydetyn rikosrekisteriotteen.

Pykälään ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Suunnitelmassa tulisi sopia, miten oppivelvollinen edistää opintojaan opiskeluoikeuden menettämisen aikana. On kannatettavaa, että opiskelut etenevät myös koulusta erottamisen aikana, mutta toisaalta käytännön toteutus on haaste. Oletettavasti opiskelija, joka joutuu kurinpidollisten toimenpiteiden kohteeksi, tarvitsee keskimääräistä enemmän tukea opinnoissaan. Opiskelija ei voisi osallistua oppilaitoksessa järjestettävään opetukseen eikä työpaikalla järjestettävään koulutukseen. Ensisijainen vaihtoehto olisi opintojen edistäminen itsenäisesti opiskellen.

Ehdotuksen mukaan opiskelija ei voisi kerryttää opintosuorituksia määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana, mutta hänen tulisi hankkia osaamista, jonka hän voisi erottamisen ja opiskeluoikeuden pidättämisen jälkeen osoittaa kokeissa tai näytöissä. Koulutuksen järjestäjän tulisi seurata suunnitelman toteutumista. Kokonaisuutena edellä mainittu on ristiriitaista ja ehdotusta tulee selkiyttää.

On tärkeää, että oppivelvollinen voisi siirtyä suorittamaan oppivelvollisuuttaan toiseen koulutukseen. Tämä mahdollisuus tulisi kyseeseen erityisesti silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on pidätetty niin sanotuissa SORA-tutkinnoissa, koska tällöin on mahdollista, että oppivelvollinen ei terveydentilansa, toimintakykynsä tai rikostaustansa vuoksi voi jatkaa aloittamiaan opintoja.

On hyvä, että ammatillisesta koulutuksesta annetussa säädettäisiin myös koulutuksen järjestäjän ilmoitusvelvollisuudesta oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei osallistu suunnitelman laadintaan tai noudata laadittua suunnitelmaa. Tällöin ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi oppivelvollisen asuinkunnalle eikä kuormittaisi koulutuksenjärjestäjää, joka voi siten keskittyä perustehtäväänsä.

On kannatettavaa, että ammatillisten tutkintojen suorittamiselle ei ole laissa säädetty enimmäisaikoja, vaan opintojen eteneminen ja tutkinnon tavoitteellinen suorittamisaika suunnitellaan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa kunkin opiskelijan osalta yksilöllisesti. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettulle oppivelvolliselle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma olisi laadittava siten, että suunnitelman mukainen ammatillisen tutkinnon suorittamisaika olisi enintään neljä vuotta. On hyvä, että säännös ei rajaisi ammatillisen koulutuksen opiskelijan opiskeluoikeutta, vaan hänellä olisi oikeus suorittaa ammatillinen tutkinto loppuun, vaikka tosiasiansa hänen opiskeluaikansa tulisikin ylittämään neljä vuotta.

Lopuksi on huomioitava, että oppivelvollisuuden nostaminen 18 ikävuoteen ei riitä koulupudokkaiden opiskelun ja työllistymisen tukemiseksi. He, joilla on haasteita tavanomaisessa kouluympäristössä selviytymisessä tarvitsevat erityistä tukea. Siksi resursseja tulisi kohdistaa tukea tarvitsevien perheiden auttamiseen ja erilaisten oppijoiden tai muuta tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tukemiseen koulunkäynnissä ja muilla elämän osa-alueilla jo varhaisessa vaiheessa. Nivelvaiheessa tarvitaan ammatillinen kuntoutusohjaus ja -suunnittelu mukaan, kun suunnitellaan jatko-opintoja tukitoimia tarvitsevan nuoren kohdalla. Lisäksi tarvitaan yksilöllistä moniammatillista tukea ja opetusta, jotta jokainen oppilas voi kokea itsensä arvokkaaksi ja hyväksytyksi sekä voi kokea onnistumista oppimisessa ja sosiaalisten suhteiden kehittämisessä.

Lausunnon keskeinen sisältö

Esitys oppivelvollisuusajan pidentämisestä ja tavoite koulutus- ja osaamistason nostamisesta sekä mahdollisuudesta varmistaa toisen asteen tutkinto jokaiselle on kannatettava. Tehyn lausunto kohdistuu ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen.

On tärkeää, että oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. On merkittävää huomioida, että ohjaus- ja valvonta vastuu on henkilön asuinkunnalla. Siten vahvistettaisiin alle 18-vuotiaan nuoren saamaa ohjausta ja tukea erityisesti koulutukseen hakeutumisvaiheessa ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä laajemmasta maksuttomuudesta toisen asteen koulutuksessa. Kokonaisuutena toisen asteen opintojen maksuttomuus (matkakulut, soveltuvuuskokeet, työvälineet- ja työasut, tietokone ja oppimateriaalit) on erittäin hyvä asia. Kirjaus matkakustannuksista on vaikeaselkoinen ja sitä tulee selkiyttää.

On kannatettavaa, että opiskelijalla on oikeus saada ohjausta jatko-opintoihin liittyvään hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana, jos hän ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa tutkinto on suoritettu.

Laki opintotukilain muuttamisesta etäopintojen osalta ei ole yhdenvertainen, jos opintotukea ei kuitenkaan myönnetä kokonaan etäopintoina järjestettäviin opintoihin, vaikka valtaosa sosiaali- ja terveysalan ammatillista opinnoista sisältääkin työpaikalla toteutettavaa opetusta. Kokonaan etäopetuksena toteutettavien opintojen jättäminen opintotuen ulkopuolelle ei ole perusteltua.

Esityksessä todetaan, että keskeyttämiset kasaantuvat tyypillisesti opiskelijan ensimmäiseen puoleen vuoteen. On kannatettavaa, että opiskelijalla olisi oikeus suorittaa opintojaan maksuttomasti sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin hän täyttää 20 vuotta.

Esityksessä sanotaan, että oppivelvollisuuden suorittamisen keinoista ei oppivelvollisuuslaissa säädettäisi. Lisäksi opiskelijaksi otetun olisi mahdollista suorittaa tutkinnon osia tai koko tutkinto tutkintokoulutukseen osallistumatta, jos hän muutoin hankkii tai on hankkinut tutkinnon tai sen osan suorittamiseksi edellytettävää osaamista. Tätä kohtaa tulee selkiyttää ja sosiaali- ja terveysalan näkökulmasta nousee huoli siitä, miten osaamisen hankkimisen laatu varmistetaan aidosti.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. On kuitenkin huomioitava koulutuksenjärjestäjän vastuu opiskelijavalinnoissa sosiaali- terveysalalla. Oppivelvollisuuslain mukaisen opiskelupaikan osoittamismenettelyn kautta koulutuksen järjestäjille voitaisiin osoittaa opiskelijoita, jotka eivät ole itse hakeutuneet kyseisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Osoitettavat opiskelijat tulevat tarvitsemaan keskimääräistä enemmän lähiopetusta, opintojen ohjausta ja muita tukitoimia opintojensa aikana. Sosiaali- ja terveysalalle ei pidä osoittaa yhtään nuorta ilman omaa motivaatiota ja soveltuvuutta alalle. Lisäksi soveltuvuus- ja pääsykokeissa tulee mitata hakijan vastuunotto- ja -halukkuutta. SORA-tutkintoja koskevaa lainsäädäntöä tulee edelleen kehittää niin, että se palvelee työelämää. SORA-lainsäädäntöä tulee kehittää niin, että siinä määrätään soveltuvuus- ja valintakokeet pakollisiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksessa.

Lausunto on valmisteltu yhteistyössä seuraavien Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöjen kanssa: Suomen Kätilöliitto, Suomen Lastenhoitoalan Liitto, Suomen Mielenterveyshoitoalan Liitto, Suomen Röntgenhoitajaliitto, Suomen sairaanhoitajaliitto, Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys, Suomen Lähihoitajat.

Helsinki 11.6.2020

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää
johtaja
Tehy ry

Lisätietoja: Kirsi Coco, koulutuspoliittinen asiantuntija, Tehy ry, kirsi.coco@tehy.fi, p. +358408215057